

כתר שם טוב

דרכי השגה ודביקות, יחודים ועלויות, בדרך הבעש"ט הקדוש

שע"י חכמי ורבני חבריא קדישא "כתר שם טוב" בראשות מו"ר שליט"א | גליון ד | פרשת משפטים תשפ"ד

מאמין בכח המחשבה?

"כשהוא מחשב בדברים רעים שהם מסמרא דדינא, אז מצמצם מחשבתו באותן הדיבורים רעים, ומרחיק עצמו מהתפשטות החסד עליון של אין סוף, ושורין עליו דינים, וכן כשמחשב בדברים גשמיים הוא מצמצם לשם את מחשבתו, שכל מקום שהוא מחשב בו, הוא ממשיך עצמו לשם, שהמחשבה הוא קומה שלימה".

כתר שם טוב, ח"צ ז ע"ג

בעולם הגשמי אנו רגילים להחשיב רק דברים שניתן למששם באצבעות גשמיים, אך בעולם הרוחני יש משמעות לכל הבל, לכל הברה, לכל דיבור ולכל מחשבה.¹

כל מחשבה היא מהות רוחנית - המחשבה היא קומה שלימה. היא יוצרת כמין ענן רוחני הקיים במימד הרוחני. מחשבה בטילה שאין לה קשר לאלוקות - יוצרת ריקיעין של שוא' (עי' זוה"ק בראשית ה. וכן נזכר בבעש"ט עה"ת ר"ה אות מ), ואילו מחשבה שיש בה אהבה ויראה - יש לה 'גדפין' דהיינו כנפיים להתעלות עד לשורשה האלוקי שם מתכלת באלוקות.

להשתמש עם השכל לדברים שבקדושה

יש כאן שני שלבים: האחד - להכיר בכח המחשבה כמציאות רוחנית ממשית, והשני - להעלות המחשבות לקדושה.

ענין זה מובא בכתבי המגיד ממעזריטש זי"ע (הנהגות מלוקטות שבספר תורת המגיד), וז"ל: **האדם יש לו שכל. ומדרך הטבע, בר שכל אין לו להדבק אלא בדברים שכליים.** נמצא יש לחשוב, מה לי לחשוב בשכל שלי דברים גשמיים, ומדבק ומוריד המחשבה למדריגה שפלה, טוב לי להעלות השכל למדריגה עליונה, דהיינו לדבק מחשבתי באין סוף ב"ה, ואפילו דברים גשמיים, צריכין לעבוד להבורא ברוחניות.²

ולהשכיל השכלה גדולה יותר ממלאכי השרת. וכבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ר יו. ד): 'אמר להם, חכמתו מרובה משלכם'. וכאשר יחפוץ בתבונה על פי דרכו, ינחשו להשיג עד שמי השמים דברים שהם כבשוננו של עולם שכיסם עתיק יומין, אך הנה טובו בידו, ולו משפט הבחירה, להתחכם ולדעת או לישאר ערום מכל חכמה, הגם שהלב והשכל בקרב גופו.

ווד זאת ראה מה שכתב בספה"ק **אגרא דכלה** (פר' ראה) וז"ל: **אזהרה לאדם לכל יאמר מה לי להתעסק במושכלות ובדביקות האלקות, הלא הוא דבר שאי אפשר להשיג על**

אחריו זרע אברהם - כח של אמונה פשוטה במציאות הבורא ית'.

אבל בכל שאר דברים שבקדושה צריכים אנו ללמוד מאבינו הראשון, אברהם אבינו, ולהיות **בעל מחשבה.** להתרגל לחשוב, לא רק על הדקות הקרובות או על הימים הקרובים מחמת ההכרח לתכנן את צעדינו, אלא חשיבה יזומה, מתוך החלטה פנימית שאנו רוצים עכשיו לחשוב, ללא שום הכרח, מצד עצם קומת המחשבה [אוי"א עילאין], לחשוב על ה', על הספירות, על ההנהגה וההשגחה, על השתלשלות העולמות, על נוכחות ה' בעולם, על משמעות המצוות והמועדים, על משמעות כל דבר שבקדושה שאנו עושים, ובכך מייחדים בינה עם המלכות שהוא יחוד מחשבה עם מעשה.

מה ההבדל בין אדם לחיה?

זהו ההבדל בין אדם לחיה,³ כי יש חיות חכמות מאוד, שידועים לצוד את טרפם בחכמה מופלאה ואף לחשב מספר צעדים קדימה, אך כל זה הוא משום שהם רעבים ורוצים לאכול. הם לא יעצרו לחשוב מדוע השמים בצבע תכלת ואיך יורדים הגשמים, כי אין להם שום תועלת 'למעשה' מהמחשבות הללו. אך האדם ניחון במתנת שמים שהיא עצם קומת המחשבה מצד עצמה אע"פ שאינה קשורה אל המידות ואע"פ שאין בזה תועלת בעולם המעשה אלא בעולם המחשבה.

יהיה יתרונו על הבהמה כפי הבנתו, **ואם יתעלם מהם, לא יהיה דומה לבהמה, אך יותר גרוע ממנה,** כמו שאמר הכתוב (ישעיה א. א) 'ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן'.

ג. וכבר איתא **בוזה"ק** (בשלח מז ע"ב): תא חזי, ההוא מלה דנפיק מפומיה דבר נש סלקא ואתער אתערותא לעילא, אי לטב אי לביש [בא ראה, אותו הדיבור שיוצא מפי האדם, עולה ומעורר התעוררות עליונה, אם לטוב אם לרע].

ד. כדבר הזה מובא בספר **דרך עץ חיים** לרמח"ל (בפתיחה), וז"ל: **יוצר האדם ומנהיגו הוא עשהו ויכוננוהו מוכן להבין**

"שהמחשבה היא קומה שלימה"

רוב אנשים אינם חושבים, ואף פעם לא חשבו. גם אותם שחושבים, לפעמים אינם מעריכים ידים את כח המחשבה.

הדבר דומה גם לתחום הדיבור. אנשים מתייחסים לדיבור כ'צפצופי עופות', כהשמעת קול לשם העברת ידיעות זה מזה, לא ככח שיוצר ובורא עולמות⁴ - 'ודיבור כזה אין נקרא דיבור כלל כי אם צפצוף עופות' (פרי הארץ, פרי תזריע).

על דרך זה לענין המחשבה. קשה למצוא אנשים שנעצרים באמצע החיים ומתחילים לחשוב. רוב המחשבות שלנו הם הרהורים סביב הדברים שאנו חייבים לעשות [בחינת ישו"ת שהוא המוחין הקשורים אל המידות] ואינם קומת המחשבה בפני עצמה.

להיות 'בעל מחשבה'

אברהם אבינו חשב. הוא שוטט בדעתו והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו (רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג).

לאחר שחשב וחקר שנים על גבי שנים, נתגלה לו הקב"ה במוחש, ואז כבר לא היה צריך לחקור אחר מציאות הבורא ית', ואף הוריש כח זה לזרעו

א. בסוד הכתוב (ישעיה נא. טז) 'ואשים דברי בפין וגוי לנטוע שמים וליסוד ארץ, ולאמר לציון עמי אתה' ודרשו חז"ל (תיקוני זוהר תיקון סט קד א) אל תקרי עמי, אלא עמי, שהאדם מייסד את הבריאה בשותפות עם הקב"ה.

ב. וכבר כתב **הרמב"ם** (הקדמה לפירוש המשניות) בזה הלשון: **האדם קודם שישכיל וידע, הוא נחשב כבהמה,** לא נבדל משאר מין החיות אלא בהגיון. שהוא חי בעל הגיון. רוצה לומר בהגיון, שהוא מצייר לנפשו המושכלות.

וכתב בספר **חובות הלבבות** (שער הבחינה פ"ב) בזה"ל: וכשהאדם חושב ומתבונן ביסודי החכמה ובוהן סימניה,

הורני ד' דרךך אהלך באמתך

המשך נושא המאמר: תפילת העמידה בלבד קרויה 'עומד לפני המלך' ואילו שאר הברכות אינם בכלל גדר זה, על אף שידועים לנו כי 'מלא כל הארץ כבודו'. והענין מבואר בדברי רבינו החיי אדם ('או"ח כלל כ - א ב), 'התפילה נחלקת לד' חלקים, והם נגד ד' עולמות הידועים לידועי חן. נגד עולם הזה, ועולם הגלגלים, ועולם המלאכים, ועולם העליון שבו שכנית עוזו. ונגד גוף ונפש ורוח ונשמה. ועל ידי זה מעורר הקדושה שבכל עולם ועולם, בכל בחינה שמקושר בו חלק גופו ונפשו ורוחו ונשמתו, ועל ידי זה עולה תפלתו להיות עטרה בראש הקב"ה. דהיינו, מברכת על נטילת ידים עד ברוך שאמר, הוא נגד הגוף ועולם הזה, ולכן מברכין הברכות שהם הכל על צרכי גופו והעולם, ומברך שאמר עד יוצר אור, הוא נגד עולם הגלגלים, וכנגד הנפש, שהגלגלים והנפש תמיד מזמרים ומשבחים לכבודו יתברך כמו שכתוב (תהילים קד א) ברכי נפשי וכו', וכתוב (שם יט ב) השמים מספרים, וכל מזמור הללו את ה' מן השמים וכו'. ולכן נתקנו כל פסוקי דזמרה לעורר הקדושה דשם. ומן יוצר אור עד י"ח, הוא נגד הרוח ועולם המלאכים, שהן מקדישין שמו יתברך בסדר קדושה, ולכן אנו אומרים יוצר משרתים. ואז כיון שנתעוררה הקדושה בכל ג' עולמות, אז מתפלל י"ח ועומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו, ולכן היא בחשאי כעומד לפני מלך, כיון שכל חלק וחלק יותר גבוה. ולכן הן נחלקין בענין הפסקות. דעד ברוך שאמר מותר להפסיק בין ברכה לברכה אפילו לדבר הרשות לצורך קצת, ופשיטא לכל דבר קדושה. אבל מברך שאמר עד אחר תחנון אסור להפסיק לדבר הרשות, אפילו לצורך, ועבירה גדולה היא רחמנא ליצלין עכ"ל.

ודברי רבינו החיי אדם מיוסדים הם, על דברי מרנא האר"י זיע"א [כמובא בס' פרי עץ חיים שער התפילה פרק א, ובשער הכונות תפילת השחר דרוש א ב], שישנם ד' עולמות שבהם קיימת ההנהגה של השי"ת לברואיו, והם 'עולם האצילות והבריאה היצירה והעשיה' [ומעל כולם ישנו עולם נוסף נעלם הקרוי 'אדם קדמון']. וסדר התפילה נתקן על פי סדר השתלשלות העולמות העליונים הללו, ונקבע בו סדרו לעלות מלמטה למעלה, ותחילה פותחים בו בעולם העשיה שהוא העולם התחתון. ולאחר מכן עולים בו לעולם היצירה. ולאחר מכן לעולם הבריאה. ולבסוף בתפילת י"ח נכנסים לעולם האצילות. ולאחר מכן יורדים בסדר השתלשלות העולמות עד לעולם התחתון של עולם העשיה. והרחיב בדברים הללו רבות רבינו הנפש החיים זיע"א בספרו (שער ג), והדברים ארוכים הם מאריך מידה ורחבים מני ים. עד שחידש לנו רבינו החיי אדם גדר נוסף לדינא מכח דבר זה, שדיני חומר ההפסקות שיש בין התפילות, נקבעים הם על פי חשיבות התפילה וקביעות גדריה שבעולמות העליונים.

נמצינו למידים מדברי רבינו החיי אדם, שהסיבה שנתייחדה תפילת העמידה בחומריתה על פני שאר חלקי התפילה, זהו מפני שאכן האדם נכנס לעמוד במקום גבוה לפני מלכו של עולם. וזה כמו שביאר מרנא האר"י זיע"א שתפילת י"ח היא מכוונת כנגד עולם האצילות, ומפני כך נתחדש בו דינים חדשים אלו של 'כעומד לפני המלך'.

אלא שצריך ביאור, מה שהזכיר רבינו החיי אדם בתוך דבריו, שסדר התפילה נקבע על פי תבנית האדם עצמו, לפי תבנית הנפש של האדם בכל חלקי הנהגתו שקיימים בו. וכלשונו שם 'נגד גוף ונפש ורוח ונשמה. ועל ידי זה מעורר הקדושה שבכל עולם ועולם, בכל בחינה שמקושר בו חלק גופו ונפשו ורוחו ונשמתו'. ולאורה תמוה מה שייך כאן ענין זה של 'עליית העולמות' בנפש האדם, והלא האדם הוא רק 'הפצא' של המתפלל, ואינו עוסק בחיקון העולמות. ומן הראוי הוא שרק תבנית העולמות העליונים, היא תהיה הסיבה לקבוע על פיה את סדר תבנית התפילה, ומה שייך כאן ענין 'צורת הנפש' של האדם המתפלל בענין קביעות צורת התפילה.

ואכן, כך מובא בס' כתר שם טוב מרבינו הבעש"ט זיע"א (אות רטז), 'צריך שירגיש במחשבתו שהוא בעולם העשיה בתחילת התפילה, ואחר כך ירגיש שהוא ביצירה עולם המלאכים והאופנים, ואחר כך בעולם הבריאה. עד שירגיש במחשבתו שפרח במחשבותיו גבוה מאד לעולם האצילות. וכמו אדם שמתפלל מחדר לחדר כן יטייל במחשבתו בעולמות עליונים, ויזהר שלא יפול ממחשבתו הגבוה מאד בעולמות העליונים, רק יחזיק את עצמו בכל כחו שישאר למעלה במחשבותיו וכו'. וכשרוצה לעשות כן לצורך דביקות בלא שעת תפלה צריך שלא יהיה שום אדם באותו בית, שאפילו פצופי עופות יכולים לבטלו, וכן מחשבה של אחר יכול לבטלו ע"כ'.

אלא, שדבר זה אומר דרשיני - מה ביאור הדברים הללו, שגם אצל האדם ישנה דרגה של 'עליית הנפש בעולמות העליונים'. והרי סוף סוף האדם המתפלל נמצא ועומד כאן בעולם הזה, ואינו יוצא מן העולם כלל, ובמה אם כן יש כאן 'עליה בעולמות' כלפיו. וכמו כן, צריך הדבר ביאור כיצד איך היא הדרך שבה יבא האדם עד לכדי הרגשה זו של כניסה לעולמות העליונים, וכי כונתו היא לומר שידמה האדם בעצמו דמיונות של שוא, שהוא עולה מעולם לעולם. וכמו כן, עיקר הדבר הזה צריך ביאור, מהו הטעם והצורך הגדול שהיה האדם מכניס את עצמו לידי ההרגשות והמחשבות הללו, והלא העיקר של תפילה הוא עצם שפכת שיח של האדם לפני השי"ת, והרי הקב"ה שומע תפילת כל פה בכל מקום שהוא - ומה אם כן יש כלל צורך לענין 'עליית העולמות' כאן. וכל הענין הזה צריך ביאור ופירושו הגון לבארו על מכונו.

המשך המאמר יפורסם א"ה בשבוע הבא

הארץ כבודו, וזהו בהיותו בעולם העליון באמונה שלימה, דכתיב (חבקוק ב, ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'.

'להט החרב המתהפכת' הוא מה שבני אדם רוצים להכנס בהיכל העבודה הפנימית, אך נמנעים משום קליפות שונות המעכבים אותם ומנסים להסתיר ממנו את אור הגן עדן, וקליפות אלו הם מחשבות שונות כמו: אצלינו לא ידעו מדברים אלו, אינני ראוי לכך, קודם אני צריך לגמור ש"ס ופוסקים, בזמנינו אין דרגות כאלו, או חששות אחרות ומורך לב וכיוצ"ב. ואם האדם אינו ראוי, נופל ביד הכרובים ולהט המתהפכת העומדים לשמור את דרך עץ החיים, ומונע עצמו להכנס אל ההיכלות המאירים, ולהתדבק בחי החיים, משום מחשבות אלו.

והעצה לכך - נותן לנו הבעש"ט: לדחוף עצמינו לתוך עץ החיים, לתוך קומת המחשבה האלוקית, להחזיק עצמינו חזק שלא להתבלבל מלהט החרב המתהפכת, כי להט החרב - נמצא אצלינו במחשבה¹, וכאשר לא מכירים בו הוא מתבטל ואינו.

[מתוך שיעור מו"ר שליט"א, חשון תשפ"ד]

הדרגה הגבוהה ביותר בדרגת המושכלות, היא לחשוב על ענין היחוד האלוקי, מחשבת 'אין עוד מלבדו' שאין שום כח ואין שום מציאות בלתי ה' יתברך.

וכך מצינו בדברי הרמב"ם (הקדמה לפירוש המשניות): **"והנכבד שבמושכלות, לצייר לנפשו אחדות הקב"ה וכל הנלוה לענין ההוא מהאלהיים. ששאר החכמות אינם אלא להרגיל בהם, עד שיגיע לדעת האלהי"**.

להט חרב המתהפכת

ברם, היצר אינו מניח לכל אחד להכנס אל היכל המחשבה, וכמובא מהבעש"ט (צוואת הריב"ש) וזה לשונו: 'זאת להט חרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים' (בראשית ג, כד). כשאדם רוצה לדבק מחשבותיו בעולמות עליונים בבורא ית', אין מניחין אותו הקליפות. ואעפ"י שאינו יכול, יחזיק את עצמו בכל כוחו פעמים הרבה בתפלה אחת, וידבק עצמו בבורא ית"ש ויכנס בעולמות עליונים, ויחזיק עצמו באמונה שלימה שיאמין שמלא כל

התכלית, אליה אנו צריכים להגיע היא, שנחשיב כל מחשבה, ונצל את הכח העצום של המחשבה לברוא עמהם מהות רוחנית של קדושה, להוסיף עוד קדושה בעולם ע"י מחשבתנו, לחשוב תמיד על ה', ולדעת כמה גדול ההיזק של מחשבה בטילה, כל שכן מחשבת פסול של איסור.

"ובאמת שהוא שטות גדול שבהיותו יכול להיות מחשב מחשבות טהורות ליראה ולאהבה וכדומה שהן מצות דאורייתא ומקבל עליהן שחר מפנה לבו לבטלה" (פלא יועץ, ערך מחשבה).

הנכבד שבמושכלות

יש מחשבות של תורה, של דביקות, ועוד מחשבות נוספות של קדושה. ככל שהאדם מזכך עצמו יותר ומתקדש ע"י סוד מרע ועשה טוב, כך הוא מתעלה מתוך העולם הגשמי, הוא נעשה פחות מגושם, ומתחיל להחשיב גם דברים רוחניים, דיבורים ומחשבות רוחניים, עד שמגיע לדרגת 'מושכל', ואם הולך ברחוב בלי להרהר בדברי תורה או מחשבות קדושות, נחשב אצלו כאדם שבזז את כל היום בלי לעשות מאומה בחלק העשיה.

מאלקותו מה שיש כח באנושיותם ונדבקים בשכלם בשורשם האמיתי.

ה. כדאיתא בשפת אמת (פ"ר אחרי, תרס"א): כתיב 'ויגרש את האדם' וכל הענין להט החרב המתהפכת, הכל הוא באדם עצמו.

מוכל להמתין בדביקות ויחודים עד שיהיה לך שכל רב, כי אפילו תחיה כימי מתושלח לא תשיג אמיתיות מושכלות הבורא ית' כי זה אינו מחוק האפשרי לשום נברא ומכל שכן למין האנושי הדר בעולם הזה בעפריות החומר, ואם כן בריאתך לריק ח"ו, כי השי" הנעלם מכל נעלם אין לו חלק ונחלה בגשמיות, רק זה שעשועיו כשהתחוננים משכילים

בורייה, רק מחוייב בכל יום להתבונן כפי שכלו, וכשיתודע לו איזה מושכל יתקן ממנה לגבוה יותר, ובכל יום ובכל שעה יוסיף אומץ במושכלות ובהתבוננות גדולה אלקי עולם, על כן מהראוי לאדם לשמוח בחלקו חכמה בינה ודעת שנתן לו הבורא ית"ש ומה שחננו הבורא בחכמה ובדביקות, והשי" יעזור לו בכל יום יותר ויותר.. כי לא

"מעלין בקדש"

סדרת שיעורים בהירים בספ"ק "מסילת ישרים" בדרך פנימיות
עורך ע"פ ספרי מו"ר שליט"א

מעובד לבני הישיבות

המשך המאמר 'הספירות בנפש האדם'

אמנם, חובה עלינו לדעת מהי המשמעות הפנימית של הענין הזה, שהנשמה נבראה בתבנית ובצורה של דמות המורכבת מג' חלקים, ובמה נחשב הדבר, שישנו דמיון בין נשמת האדם התחתון ובין אותו צלם ודמות של מעלה.

הבריאה נבראה בהנהגת עשרת הספירות

מצינו בדברי חז"ל כי הקב"ה מנהיג את עולמו בדרך השתלשלות של 'עשרת הספירות'. וכמו ששינו בספר יצירה (פרק א משנה א), וברא את עולמו וכו' עשר ספירות בלימה'. וכך שנינו בתיקוני זוהר הקדוש (הקדמה יז א) מאמר פתח אליהו, 'אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהו עלמין וכו'.

וטעמו של דבר, מפני שהנבראים אינם יכולים להשיג את הבורא. שהרי הוא ית' א-ל-מסתתר בשפירי חביון'. וגם המלאכים 'שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו'. וכמו שנאמר בדברי זוהר שם 'לית מחשבה תפיסא כך כלל. ולכן, לצורך בריאת העולם, ברא הקב"ה עולם חדש הנקרא 'עולם האצילות', ובו נתחדשה הנהגה של עשרה כוחות המכונים 'עשר ספירות', בכדי שעל ידם יהיה שייכות של הנהגה בין הבורא לברואיו. וכל דרכי ההנהגה של הבריאה תלויים הם באותם ספירות עליונות. והבריאה כולה מתחילתה ועד סופה, כולה היא מקשה אחת של עשר ספירות.

ודוד המלך מזכיר זאת בתוך הפסוקים (דברי הימים א כט א) 'לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לאש'. ובפסוק זה נרמזו כל אותם הספירות. לך - בינה', הוי"ה - 'כתר', 'חכמה'. גדולה -- 'חסד'. גבורה - 'גבורה'. תפארת - 'תפארת'. נצח - 'נצח'. הוד - 'הוד'. כל - 'יסוד'. ממלכה - 'מלכות'.

וכל אותם ספירות עליונות, מלבד מה שנתחדשה הוייתם ועצמותם בהנהגת הבריאה. הם בנויים כאריח על גבי לבינה זה על גבי זה, ויש להם סדר בדרכי השתלשלות הנהגתם בבריאה. ולעולם אין אפשרות שהנהגת העליונה תתנהג שלא כפי סדר הספירות, ורק מכח המשפיע הראשון יתכן לרדת לספירה שבאה תחתיו, וכן הלאה כפי סדרם של הספירות.

וכך הוא סדר תבנית הספירות העליונות:

כתר	חכמה
בינה	חסד
גבורה	תפארת
הוד	נצח
יסוד	מלכות

הבקשות והתפילות הם על פי סדר הספירות

ובספר הקדוש 'שערי אורה' (לרבי יוסף גיקטיליא זיע"א) מבאר בהרחבה, כי כל הכינויים שאנו מכנים את הקב"ה - כגון 'האל' 'הגדול' 'הגבור' 'והנורא', כולם כאחד הם אותם הספירות שהקב"ה מנהיג בהם את העולם. וכגון, הכינוי 'הגדול', זהו כינוי להנהגת הקרויה 'חסד'. 'הגבור', זהו כינוי להנהגת הקרויה 'גבורה'. 'הנורא', זהו כינוי למידת 'תפארת'.

והסיבה שאנו מכנים את הקב"ה כפי לשונות אלו, מאחר שהקב"ה גבוה מעל גבוה, ואין להקב"ה שייכות כלל עם הברואים. לכן יצר הקב"ה הנהגות עליונות שהם כעין 'צמצום ומחיצה' בין הבורא ית' לבין הנהגתו עם בראיו.

ומאחר, שרק בדרך המצומצמת הזאת של 'הנהגת הספירות' מתגלה הבורא לברואיו, נחשב זה שהקב"ה

תקציר: הזכרנו במאמר הקודם - שהאדם נברא בצלם ובדמותו, וכמו שנאמר 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו'. ורבותינו הראשונים פירשו זאת, כי האדם הוא בעל שכל ובעל בחירה, ובכך הוא הושווה לקונו. אמנם מדברי הרמ"ק בס' תומר דבורה אנו למידים, כי נאמרה כאן הגדרה אלוקית על גוף האדם, שיש בו כדמיון של מעלה.

להבנת הדבר ראוי לפתוח עם נקודה יסודית, שהיא הבסיס וההבנה הנכונה של מהות בריאת האדם.

אנו רואים, כי האדם נברא בתבנית הגוף לפי ג' חלקים עיקריים. **חלק עליון** - הראש - שהוא מרכז ה'מוח' של האדם. **חלק אמצעי** - בו נמצא ה'לבי' של האדם. וכן מצידי הגוף תלויים לאדם ב' זרועותיו. **חלק תחתון** - בו נמצא 'מקור החיים', וכן ב' הרגלים שמועילות לאדם להשיג את צרכיו. וכל מלאכת בנין הגוף היא חכמה עצומה והרכבה בלתי נתפסת, וכמו שאנו אומרים בברכה 'אשר יצר את האדם בחכמה'. וזו היא התבנית החיצונית של הגוף.

תיבת אדם כוללת גשמיות ורוחניות

אמנם, כבר כתב השל"ה זיע"א בספרו שני לוחות הברית (הקדמת תולדות אדם דף ג ע"א), כי תיבת 'אדם' סובלת היא ב' משמעויות. יש בכך משמעות למעולותא, על שם הפסוק בישעיה (יד יד) 'אדמה לעליון', וזהו מלשון של דמיון בין הנברא לבוראו. ומאידך, ישנה בזה גם משמעות לגרועותא, מלשון 'שוב אל האדמה כי ממנה לוקחת', שבוה מתגלה חלק יסוד העפר שבאדם. וכאשר האדם זוכה למעשים טובים, אזי שמו האמיתי שקיים בו הוא 'אדמה לעליון', אולם אם אינו זוכה - מגביר הוא בקרבו את יסוד העפר שקיים בו.

והוסיף השל"ה ללמדנו (ס' נוה צדק, פרשת נצבים), שבאמת הנשמה מכונה 'אדם' ולא בשר הגוף - מלשון 'אדמה לעליון', והגוף הגשמי אינו קרוי אלא 'בשר אדם'. וזהו ביאור דברי הגמ' ביבמות (סא א) 'אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם'. שרק ישראל יכולים ליקרא בשם 'אדם', מפני שהם חלק אלוה-ממעל, ובהם קיימת נשמה עליונה. אולם באומות העולם לא ניתנה מעלה זו, ולכן הם אינם קרויים 'אדם'.

ולכן כתב השל"ה, שכל בנין הגוף החיצוני של האדם הנראה לעינים נוצר ונברא רק כפי התבנית הפנימית של הנשמה הטמונה בו, וזו היא סיבת צורת הגוף הגשמי, מאחר שיש בכך לבוש לתבניתה של הנשמה הטהורה. אמנם עיקר צורת האדם וזהו צורת נשמתו.

[ובדומה לזה כתבו בספרים הקדושים (שפע טל בהקדמה), שבנשמה ישנם רמ"ח איברים לְבָנִים, וכנגדם שס"ה גידים אדומים. רמ"ח איברים לבנים, הם כנגד רמ"ח מצות עשה. ושס"ה גידים אדומים, הם כנגד שס"ה לאוין הגורמים למידת הדין. ולכן השתלשל הדבר בגשמיות שיש באדם רמ"ח איברים לבנים בבשרו, ושס"ה גידים מליאים דם - מכיון שהגוף הוא לבוש של הנשמה הטהורה].

נמצינו למידים מדבריו, שעיקר הכתוב 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' נאמר זה על בריאת תבנית צורת הנשמה, שצורתה של הנשמה תהיה עשויה עם 'צלם ודמות' כדמיון של מעלה. ולא נאמר מקרא זה על צורת הגוף הגשמי כלל, וזה שלא כפי דרכו של הרמב"ם.

וממוצא דבריו אנו למידים, כי תבניתה של הנשמה הטהורה בנויה היא כפי צורת הגוף החיצון הנגלה לעינינו. ובנין הנשמה יש בו גם כן תבנית של ג' חלקים **'חלק עליון** - **חלק אמצעי** - **וחלק תחתון**'. ועל כך הוא שאמר הכתוב, שהאדם נברא ב'צלם ודמות' כפי דמיון של מעלה. כיון ששורה הוא הדבר בענין זה של מעלה, מפני שהנהגת השי"ת גם היא בנויה ומשתלשלת בסדר הזה של ג' חלקים.

מתלבש בכל אותם ספירות, והספירות אינם עומדים ח"ו כדבר נפרד מן הבורא יתברך, אלא קרויים הם כמקשה אחת עמו. וכך נאמר בזוהר הקדוש (פתח אליהו שם), 'ובגין דאנת מלאגא כל מאן דאפרש חד מן חבריה כאילו אפרש כך'. היינו, שכל מי שמפריד את הספירות וסובר שיש ח"ו כח עליון כזה, זוהי כפירה גמורה בבורא ית' עצמו, מכיון שכך מגלה הקב"ה את עצמו לברואים. ומפני כן אנו פונים להשי"ת בתפילה בכינוי 'האל הגדול' וכיו"ב, וכוללים אנו את ספירת הגדולה בתוך שמו הגדול, מכיון שהנהגת 'ספירת החסד' זוהי ההתגלות של הבורא ית' לברואים, ולכן נכללת הספירה בעצמותו ומהותו של השי"ת.

האדם נברא בתכונות של עשרת הספירות

והקב"ה שהוא בורא כל בשר, הפליא לעשות, ויצר תבנית נוספת מכוונת של 'עולם קטן'. ומהותה של בריאה זו היא, שיהיה בבריאה מקום שבו הברואים הם אלו שיתנהגו עם הכוחות העצומים הללו של 'עשרת הספירות', מלבד מה שהשי"ת מתנהג כך תמיד בדרכי הספירות העליונות.

וכך מבואר בס' כתר שם טוב (אות רנו) בשם הבעש"ט זיע"א 'כי יש עשר ספירות באדם הנקרא עולם קטן, כי המחשבה נקרא אבא, ואחר הצמצום להחליט נקרא אמא וכו', עד והאמנה נקרא תרי סמכי קשוט, ותענוג בעבודת השם יתברך נקרא יסוד צדיק בריית המילה' וכו' ע"כ.

ושוורש הדבר מבואר בדברי זוהר [במאמר 'פתח אליהו' שם], שתבנית גוף האדם בנוי ומוסד על אותם י' ספירות הטמונות בו. וכך העמיד לפנינו האר"ז"ל דרך הקרויה 'חוד המרכבה', שבה מכין האדם את עצמו להיות 'מרכבתו של מקום', לפי תבנית אבריו, משום שחיותו של כל אבר ואבר היא מכח הניצוץ הקדוש של הספירה המיוחדת לאותו האבר.

ולצורך כך ברא השי"ת את האדם בתבנית של 'נשמה' הכוללת בקרבה את כח עשרת הספירות. ותכלית הכונה בזה היא, שכאשר האדם ילך בדרכים הקדושות הללו של הספירות העליונות, אזי בכך הוא יעורר את הכח האלוקי הטמון בו, ועל ידי זה יבוא העולם הגשמי לידי שלימותו.

ועומק הענין שטמון כאן, שנשמת ישראל היא 'חלק אלוה-ממעל', ולכן ישנו קשר הדוק ומקביל בין הקב"ה וישראל, עד שאמר רבי שמעון בר יוחאי בזוהר הקדוש (פרשת אחרי עג א) 'קודשא בריך הוא וישראל ואורייתא חד אינון'. ולכן, כפי שהקב"ה מכונה בשמות של אותם עשרת הספירות, והנהגתו היא על פיהם. כך הוא שבראנו הקב"ה לכבודו, בדפוס ובחותם הזה של עשרת הספירות. וכל יהודי ויהודי כולל הוא בקרבו את אותו כח טמיר ונעלם של עשרת הספירות, ויש בידו כל לפעול בהם כרצונו, לטוב ולמוטב.

וכך ביאר השפת אמת (כי תצא תרנ"ח א) מה שנאמר בתורה 'כי בצלם אלהים עשה את האדם', כי כשם שהבריאה העליונה עשויה באופן הכולל בתוכה ב' חלקים, הן את הכח העצום של 'עשרת הספירות'. והן את סדר השתלשלות של הספירות. כך הוא שנוצר האדם בבריאתו, שיש בו את הכח הפנימי של 'עשרת הספירות' - וחלק זה הוא הקרוי 'צלם אלהים'. וכן יצירתו החיצונית נבראה על פי סדר השתלשלות הספירות - ועל זה הוא שאמר הכתוב לשון 'דמות' באדם. היינו שתבניתו החיצונית של האדם, עשויה כולה כפי התבנית החיצונית של סדר השתלשלות הספירות שבבריאה.

והן הן דבריו הקדושים של הרמ"ק "...האדם ראוי שידמה לקונו, ואז יהיה בסוד הצורה העליונה, צלם ודמותו.

המשך המאמר יתפרסם א"ה בשבוע הבא עלינו לטובה

כתר העבודה

ליקוט מתוך אוצר ספרי החסידות בדרכי העבודה

מוגש על ידי הרב משה קניג

ככה המה התאוות, כי בכל התאוות ודברים הרעים יש ניצוצות הקדושה, ונשלחו אותן התאוות אל האדם הישראלי, שע"י הוא יורד ונופל אל אותו הרע, כי במקום שהמחשבה שם כל האדם שם, וכששש האדם תיכף ומיד ומדחה התאוה מפני פחד ה' ואהבתו, אז מיד הוא עולה משם ועולים עמו כל הניצוצות אשר היו שם והרע הפך לטוב והחזיר הכל אל הש"י.

ומה שנעשה ענין זה ע"י האיש הישראלי, הוא לטעם היתונו בניו אהובים בניו בחונים ברורים ונאמנים לפני אבינו שבשמים, אין נעשה עסק כזה רק על דינו, הנה כאשר ישם האדם אל לבו דבר זה אזי בחשק נמרץ יתלהב לבו לעשות רצון אבינו מלכנו וללחום מלחמתו, ויהיה קל בעיניו לדחות התאוה כמעביר הפקק מעל הצלוחית, וכל המרבה להעמיק בדבר זה הרי זה משוכח ויתברך מאלהי אמן והבן.

(ערבי נחל, כי תצא)

במדרש 'אשר לו אלקים קרובים', 'יענך ה' ביום צרה', מה ביום צרה, משל למה הדבר דומה ליושבת על המשבר, מי שענה לאמך יענך כו', דכתיב ביעקב 'העונה אותי ביום צרתי' כו'. פירוש, כי 'יום' הוא ע"ש 'אורי' כי טוב. א"כ מה ביום צרה. ומתוך כי כל צרה שלא תבוא על בני' היא רק לטובה, כצרת היולדת שהיא הכנה אל הלידה. לכן אמר מי שענה לאמך כי כן סדר הלידה ע"י צרה זאת. כמו כן 'אך טוב לישראל אלקים' כו'. וכמ"ש ביעקב 'ביום - צרתי' כי כל הצרות שעברו על יעקב ה"י הכל הכנה לטובה בני'. וכ"כ 'ענת צרה ליעקב היא להיות וממנה יושע'. לכן כ' 'אלקים' קרובים אליו, שגם מדת הדין לבני' היא לקרב ולא לרחק. וכל התחדשות שצריך להיות נולד בישראל היא בחי' לידה והוה יענך ביום צרה. ישגבך שם אלקי יעקב.

(שפת אמת, ואתחנן תרביז)

והגון, והרי ודאי להם שלא יפעול כרצונו כי המלך לא ישיגה עליו כלל, אז תיכף כזוה האיש אומר להשומרים שיניחוהו לעבור הפתחים והמחיצות, תיכף פותחים לו, כי מה איכפת להו, מה שאין כן אם זה האיש הוא שר וחשוב לפני המלך אז אשתמוטי קא משתמטי ליה בכל היכולת לדחותו בלך ושוב, שרצונם שלא יבוא לפני המלך בידעם כי רע יהיה להם, כי דבריו יתקבלו לפני המלך.

כמו כן נמי ענין התפלה ידוע כי הוא התקשרות להעלות ניצוצות הקדושות מהסטרא אחרא ר"ל ומכל דברים השפלים, וזה רע להם, לכן אם איש פשוט בא להתפלל לפני הקב"ה אשר גם בלאו הכי תפלתו איננה כל כך כהגון ולא תעשה בהם רושם, אז מניחין אותו ואין מבלבלין אותו כל כך, מה שאין כן באיש הירא, אשר תפלתו תעשה פרי למטה ושורש למעלה אז מתגברין הסטרא אחרא בכל היכולת ומבלבלין אותו במחשבות זרות, והמשכיל היודע זאת מתגבר בכל כחו עליהם וצועק בקול מר אבי הושיעני, והקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של ישראל, אז נפתחין כל המחיצות והפתחים, וגורם תיקון הראוי, להעלות הניצוצות הקדושים, ופועל ישועות.

(שפת אמת {בערוזא}, וארא)

נתנו בעלי המוסר עצה נבחרה לאדם כאשר יסיתוהו יצרו וישליך בו תאוות לאיזה ענינים מהעבירה, אם כבד עליו לדחות היצר הרע, הנה ישכיל וישים בכל עת אל לבו איך ההרהורים והתאוות הבאות תמיד אל האדם הן הנה כענין המלך השולח את בנו למרחוק למדינת שונאי המלך ומתנגדיו כדי להרוג בהם מכה רבה ולהחזיר את המדינה אל המלך אביו אשר המה גזול מאתו, ומה שהמלך שולח את בנו ולא אדם אחר הוא לפי היותו בן חיל מאד ונאמן ואהוב מאד לאביו ולא יוכל ענין כזה להעשות על ידי אחר רק ע"י הבן האהוב.

והנה לאברהם אבינו הבטיח הקב"ה שירשו בניו עשר אומות וכי עשר אומות הם נגד עשרה כוחות דקליפה, כי זה לעומת זה עשה אלקים, והשבעה אומות הם נגד כוחות החיצונים הגלויים היינו נגד המעשים. ואלו הג' היינו קיני וקניזי וקדמוני היינו עמון ומואב ואדום הם נגד כוחות הפנימיות שבקדושה נגד מחשבות הראש ועצת הכליות ורצון הלב.

והנה, בהמעשה, ישראל הם זכים נגד האומות לכן היה בכוחם לכבוש ה' אומות, אך במחשבה גם ישראל עדיין לא נתבררו, כי אדם אין צדיק בארץ שלא יחטא במחשבתו. אך לעתיד כאשר יתבררו ישראל גם במחשבתם אז יהיה בכוחם לכבוש גם הג', ועתה אף בשפלנו זכר אותנו ה' ונטל ארץ עמון ומואב ונתנה לסיחון, וסיחון היה משבע אומות, כי היה מלך האמורי ונגדו היו ישראל מבוררים.

וזהו רמז במה ישראל הולכים בשני כסוים על הראש לרמז על הוד והדר, כי הוד הוא הפנימיות והדר הוא תפארת שהוא לעין כל, והאומות הם אינם רק בחיצוניות שהוא תפארת לעין כל, אבל בפנימיות הם רחוקים מהש"י, אבל בני ישראל הם דבקים בלבוש בהש"י ותוכם רצוף אהבת הש"י, וע"כ הם הולכים בשני כסוים לרמז שתוכם כבדם. והאומות צועקים ע"י, ומצעקתם יוכר כי הישועה קרובה, כי כל זמן שהש"י חפץ להושיע יתעורר בהם קטרוג, ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע עד אשר יתברר הדבר שישאל הם במחשבתם דבקים בהש"י ואז יהיה גאולה שלימה.

(מי השלוח, חקת)

הבעל שם טוב הקדוש ז"ל אמר, מה שבא לאדם מחשבות זרות ומבלבלים אותו בשעת התפלה הוא אדרבה סימן טוב, על פי משל, דלפני מלך בשר ודם יש כמה מחיצות ושומרים לפתחים, שלא לגשת אליו, ופעמים מזדמן שאחד רוצה לילך עם המבוקש אל המלך והשומרים יודעים שזה יהיה רע להם, ואז אם זה ההולך אינו חשוב

מכתבים למערכת מאת חכמי ורבני החבריא שליט"א

מעלת ההשגות

בפרשת השבוע נאמר (שמות כד יא) 'ויאכלו את האלהים ויאכלו וישתו'. ומדברי הספורנו אנו למידים יסוד עצום. וזה לשונו 'ויחזו את האלקים במראה נבואי. ויאכלו וישתו, עשו משתה אחרי כן בלתי השתנות בחושיהם, וזה עשו לשמחה על מה שהשיגו'. למידים אנו מדבריו, שכאשר האדם זוכה ליהשגה, על ידי מראה נבואה - או על ידי חזיון הבא בדרך העליות בנפשו, ראוי לו לעשות סעודת מצוה. וכשם שבסיום מסכתא יש גדר של 'סעודת מצוה' על אכילתו, מכיון שהאדם רכש לעצמו שלימות באותה המסכתא שסיים, ולכן עושה הוא סעודה לגומרה של תורה. וכך הוא גם לענין 'שלימות הנשמה' - שכאשר אדם זוכה להשיג השגה מסוימת של רוח הקדש ונבואה, אזי יש לו 'קנין של שלימות' בנפשו, ולכן ראוי לו לעשות על כך סעודה של מצוה.

הרב משה פרנס, חבורת קרית ספר

כבוד חכמי ורבני החבריא קדישא "כתר שם טוב" החפצים להתעלות עד כתרא עילאה בעבודת ה' בדרכי היחוד והביטול.

הנני לשתף את חברינו כי לפי דברי מו"ר שליט"א אנו נכנסים עכשיו לחודש אדר ראשון שהוא בחינת 'כתר' לעומת חודש אדר שני, ובמידה מסוימת חודש זה גבוה יותר מאדר שני, וכמובא באש המועדים על פי לשון הרמ"א לענין פורים שיש להרבות קצת בסעודה וסיים בפסוק 'וטוב לב משתה תמיד', ומבאר הגאון רבי עקיבא אייגר זצ"ל (דרוש וחיידוש, פורים קטן), דמלשון המשנה משמע שיש להרבות במשתה ושמחה, ומדברי הגמ' משמע שאין צריך, וזהו שאמרו חז"ל (סנהדרין ק): 'כל ימי עני רעים' - אלו בעלי תלמוד, 'וטוב לב משתה תמיד' - אלו בעלי משנה, כי מדברי המשנה מוכח שצריך להרבות, ועל כן סיים הרמ"א בפסוק זה.

ופנימיות הענין הוא, כי ה'משנה' הוא בחינת 'בכח', והגמרא הוא בחינת 'בפועל' כי הגמרא מוציאה מן הכח אל הפועל מה שמוסתר בתוך פנימיות דברי המשנה. וידוע כי אדר א' ואדר ב' אינם שני חודשים נפרדים אלא הם חודש אחד שנחלק לשני חלקים, בכח ובפועל, כאשר חודש אדר א' הוא 'בכח' ואדר ב' הוא 'בפועל'. ונמצא שהעבודה באדר ראשון ובפורים קטן הוא 'בכח' שזהו בחינת 'כתר' ששם נמצא הכל כמוס בכח, ואע"פ שלגבי חלק העשיה אין צריך לקיים את מצוות ימי הפורים אבל בלב צריך לשמוח על מחיית עמלק ועל גילוי אלוקותו ית' בעולם ועל גילוי קדושת ישראל ועל קבלת התורה מאהבה.

ומבואר שם כי כפי שמגלה בעצמו בפורים קטן את בחינת 'בכח', כך יתגלה בפורים גדול האור 'בפועל' ויצא מן הכח אל הפועל וכדאיאת מצדיקים שהארת הגס והישועות של פורים גדול כבר מתחילים להתעורר ולהתגלות בהסתר ו'בכח' מאז פורים קטן.

וסימנא מילתא, כמבואר בספיק"ק מאיר עיני חכמים להגה"ק מאוסטרובצא ז"ע (מהדורא תליתאי, פר' ויחי, עמ' מט) על פי דאיאת בכתבי הארז"ל (ע"י הקדמות הראב"ד לס' יצירה, ה, א, וע"ע קדושת לוי לפ' שקלים) דה"ב חדשים הם כנגד ה"ב שבטים, וחודש אדר הוא כנגד יוסף, וממילא נ"ל דכשמעברין השנה, אז הוא אדר ראשון נגד מנשה כי הוא הבכור, ואדר השני נגד אפרים. וידוע שה'בכור' כולל בתוכו את הרוח דשביק ונחשב כמו שורש כל הילדים הבאים אחריו, והיינו שמנשה הבכור הוא בחינת 'בכח', ומתאים מאוד לחודש אדר ראשון שהוא 'בכח' בבחינת כתר.

אברהם ר. וייס, חבורת בית שמש